

Дмитро Миколенко

БОЛГАРСЬКА ПУБЛІЦИСТИКА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО З ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СПАДЩИНИ СТЕФАНА СТАМБОЛОВА

У статті розглядається болгарська публіцистика кінця ХІХ – початку ХХ століття як історичне джерело з вивчення політичної спадщини видатного державника Стефана Стамболова. Автор зосереджує увагу на комеморації і політиці пам'яті послідовників, симпатиків і противників регента і прем'єр-міністра Болгарії щодо зовнішнього і внутрішнього курсу, який реалізовувався упродовж 1886–1894 рр. Дослідник приходить до висновку: незважаючи на крайню суб'єктивність вказаного виду джерел, вони дають уявлення про притаманні болгарському суспільству настрої, особливості колективного сприйняття болгарами С. Стамболова, а також специфіку використання пам'яті про державника задля досягнення конкретних політичних цілей.

Ключові слова: С. Стамболов, Народно-ліберальна партія, публіцистика, стамболівці, політика пам'яті, комеморація.

Стефан Стамболов – одна із ключових історичних постатей Болгарії останньої чверті ХІХ століття. Учасник визвольного руху проти османської влади (1874–1877 рр.). Після створення Болгарського князівства він розпочав активну політичну діяльність: був членом Ліберальної партії (1879–1886 рр.) та головою Звичайних народних зборів (1884–1886 рр.). Державний переворот 1886 року і відсторонення від влади князя Александра Баттенберга вивели С. Стамболова на авансцену політичного життя країни. Очоливши контрпереворот, він став регентом (1886–1887 рр.), а з обранням нового монарха – Фердинанда І, прем'єр-міністром (1887–1894 рр.) Болгарії. Його тривале перебування при владі залишило по собі значну політичну спадщину – сукупність ідей, ідеологем, концепцій, що стосувалися різних аспектів внутрішньої і зовнішньої політики держави; законів, які були прийняті за ініціативи регента/голови уряду; практики, котрі визначали функціонування політичної системи князівства, міжнародну орієнтацію Софії і продовжували впливати на болгарське державотворення після трагічної загибелі С. Стамболова у 1895 році. Одним із проявів спадщини державника є використання колективних уявлень громадян країни про діяльність С. Стамболова задля досягнення певної мети.

Дослідження зазначеного явища потребувало опрацювання широкого кола історичних джерел, котрі містять згадки про С. Стамболова його сучасників, сподвижників і опонентів, розмірковувань послідовників стосовно того, як впливали ініціативи колишнього регента/прем'єр-міністра на державотворчі процеси та міжнародне становище країни. Серед оригінальних основоположних джерел з вивчення політичної спадщини С. Стамболова ключовою є публіцистика¹, опублікована наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, котра свого часу використовувалася в

© Миколенко Дмитро Валерійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

агітаційно-пропагандистських цілях та як інструмент боротьби за владу. В одних таких роботах міститься біографія С. Стамболова, в інших мова йде про його успіхи й невдачі. Образ цієї людини, створений журналістами і політиками у зазначений період, вирізняється суперечливістю. Дехто із них прославляв державного діяча як національного героя і спасителя Болгарії, а хтось називав узурпатором, диктатором і «русофобом».

У роботах, присвячених дослідженню діяльності С. Стамболова² та його послідовників³, а також болгарських державотворчих процесів наприкінці XIX – на початку XX ст.⁴, вказана публіцистика застосовувалася незначною мірою. Її очевидна агітаційно-пропагандистська спрямованість зумовлювала недовіру вчених до інформації, що містилася у ній. Разом із тим зазначений вид історичного джерела нарівні з пресою є основним для студій, що вивчають політику пам'яті у балканській країні останньої третини XIX – початку XX ст.

1894 року один із шести засновників Внутрішньої македонської революційної організації, її ідеолог та на той час вчитель Салонікської болгарської чоловічої гімназії П. Поп Арсов, написав брошуру⁵, яку йому вдалося таємно опублікувати в Софії під псевдонімом «Вардарський», позначивши у цілях конспірації на обкладинці місце видання – Відень. Мета створення цього невеликого за обсягом книжкового видання, написаного у жанрі памфлету, полягала у критиці режиму С. Стамболова і Болгарського екзархату за їхню політику в македонському питанні. У своїй роботі автор не розглядає македонців як окрему націю, називаючи їх складовою болгарської народності. Однак при цьому він протиставляє жителів Македонії «північним болгарам», підкреслюючи, що з давніх-давен перші відчували свою відмінність від других – «шопів» – мешканців Мезії⁶. Недостатній рівень освіченості більшості населення області, а також різні умови життя, в яких опинилися болгари і македонці після Берлінського конгресу 1878 р., на думку П. Поп Арсова, створили серйозні перешкоди для виникнення в обох народів відчуття єдності⁶.

Становище тих вчителів-македонців, котрі працювали у болгаромовних школах і гімназіях, автор називає «вкрай тяжким»: «Педагог, заходячи до будівлі освітньої установи, опиняється в атмосфері турецької канцелярії, де необхідно ретельно добирати слова, інакше є ризик потрапити в опалу та втратити роботу»⁷. Натомість вчителі, які належали до громадян Болгарії, за твердженням П. Поп Арсова, перебували у більш привілейованих умовах. Їх значно менше контролювала адміністрація, а дехто з них поєднував свої посадові обов'язки із систематичним стеженням за працівниками-македонцями⁸.

Протиставляючи себе схильному до авторитарності С. Стамболову та його прибічникам, П. Поп Арсов постає перед читачем в образі поборника демократії і самоврядування, особою, котра при цьому розуміє, що більшість населення Македонії не готова сприйняти принципи, які він сповідує. «Болгаромакедонцями керують власні інтереси, визначені тваринним інстинктом, тому вони потребують підвищення свого інтелектуально-морального рівня. Лише свідомі миряни, – наголошує П. Поп Арсов, – матимуть спроможність самостійно управляти, а це вимагатиме від них повної відповідальності за стан освіти та церковної справи. Їм необхідно буде самотужки забезпечувати фінансування шкіл і гімназій, що на сьогодні здійснюється Болгарією»⁹.

Загалом ідеолог ВМРО характеризує політику С. Стамболова у Македонії як провальну. Болгарська влада, на його думку, припустилася фатальної помилки. Намагаючись перетворити слов'янське населення Османської імперії на свідомих болгар, вона не залучила його до громадського життя, а народ, котрий не займається вирішенням суспільних питань та неправильно розуміє й оцінює навколишню дійсність, є зібранням окремих індивідів, які цікавляться винятково матеріальними цінностями. «Коли македонець просить грошей, щоб стати болгариним, а Болгарія

* Область на території теперішньої Болгарії, а також провінція Римської імперії. У стародавніх географічних джерелах була обмежена на півдні Балканами і Шар-Планиною, на заході річкою Дрина, на півночі Дунаєм, а на сході Чорним морем. Своє найменування отримала від народності – мези, які проживали там до римського завоювання у 29 році до н. е. Назва не має політичного або адміністративного значення та використовується лише в історичному сенсі.

задовольняє його жадання, тоді вона купує вітер, адже народність за гроші не придбати. Вона може існувати лише серед людей, окрилених високими ідеями. Чого слід очікувати від ляльок, яких створює режим? Тільки можливість бавитися ними кожному, хто розуміється на нескладному механізмі»¹⁰. С. Стамболов же і його прибічники перетворили македонців на податливих споживачів сербської та іншої пропаганди, переконує автор брошури.

Альтернативу «монархо-екзархистському режиму», влаштованому в Македонії Софією, П. Поп Арсов вбачає у поверненні до традиційних форм управління общинного самоврядування, головна функція якого полягає у вирішенні основних питань життя громади, в тому числі й пов'язаних з освітою. Однак церковні ієрархи під тиском болгарської влади відмовилися від такої практики на користь авторитарних методів, позбавивши населення Македонії права брати участь у громадському житті.

Члени НЛП також ретранслявали політику пам'яті про діяльність колишнього голови Регентської ради і уряду. Вони намагалися продемонструвати наступність політичних традицій, закладених однопартійцями у період правління С. Стамболова та підтриманих після його смерті лідерами організації – Д. Петковим, Д. Грековим, Н. Генадієвим та їхніми прибічниками. У цих публікаціях¹¹ акцентується увага на видатних досягненнях С. Стамболова і соратників у міжнародних справах, а також успіхах у стабілізації внутрішньої ситуації в країні.

Що ж стосується опонентів «стамболовістів», то для них С. Стамболов був і продовжував залишатися «русофобом», диктатором та узурпатором влади. У працях лідерів соціалістичного руху Болгарії Д. Благоєва і Я. Сакізова колишній регент/прем'єр-міністр – це представник буржуазії, яка перш за все дбала про власні інтереси, а вже потім про державні. Але при цьому «тісні» й «широкі» соціалісти вважали організований С. Стамболовим контрпереворот боротьбою князівства за власну національну незалежність проти імперської політики Росії, а тому виправдовували контрзаходи тогочасного спікера парламенту й подальший зовнішній курс голови Регентської ради¹².

Докладно політична біографія С. Стамболова представлена в опублікованій у 1909 р. книзі¹³, друге видання якої було надруковано 1992 р. під тією ж назвою у вигляді двотомника¹⁴, відомого болгарського громадського діяча і етнографа Д. Маринова. Свого часу він підтримав організований С. Стамболовим контрпереворот 1886 р. та зі схваленням ставився до ініціатив регентів і уряду «стамболовістів» на міжнародній і внутрішній аренах. Дослідження Д. Маринова легко запідозрити у необ'єктивності. Його неприхована симпатія до політики С. Стамболова задалегідь визначила оціночні підходи автора. А от залучення ним історичних джерел різного походження дозволило розкрити деякі невідомі сторінки біографії регента і прем'єр-міністра. Д. Маринов звертає увагу на зовнішній курс «стамболовістів», підкреслюючи, що голова виконавчого органу «втілював у життя болгарську ідею, яка зводилася до об'єднання всієї нації під дахом однієї держави»¹⁵. При цьому він вказує на успіхи С. Стамболова у розв'язанні македонсько-одринського питання. Відкриття нових болгаромовних шкіл на території європейських вілаєтів Османської імперії та приєднання кількох епархій Македонії до Екзархату автор називає справжньою перемогою болгарської справи¹⁶.

Розглянув Д. Маринов і взаємовідносини між Софією та Санкт-Петербургом у період правління С. Стамболова. З його точки зору, Болгарія не була відповідальною за ускладнення взаємин з Росією, адже князівство поводило себе вельми природно, захищаючи власні інтереси¹⁷. Відтак С. Стамболов повною мірою відстояв право держави на самостійний розвиток. Ціна, яку він при цьому заплатив, – розрив дипломатичних відносин з Російською імперією у 1886 р., цілком виправдала себе.

Чимало інформації про діяльність С. Стамболова в 1879–1887 рр. міститься у двотомнику¹⁸, написаному відомим болгарським істориком, публіцистом і дипломатом С. Радевим. Автор, будучи теж прихильником «стамболовістів», створив також на загальний позитивний образ політика і державного діяча. Дослідник характеризує його як реаліста, мудру не за роками особистість, водночас не позбавлену романтичних

рис революціонера¹⁹. Розкриваючи етапи еволюції поглядів С. Стамболова, С. Радев підкреслює, що той розпочинав свою кар'єру явним «русофілом», але при цьому йому не був притаманний достатньо поширений у Болгарії протягом перших років її незалежності фанатизм по відношенню до визволительки. Автор вважає, що С. Стамболов не став «русофобом» і під час та після перевороту 1886 р. Не була йому притаманна й ненависть до російського народу. Регент виступав усього лише проти великодержавної політики Санкт-Петербурга на Балканах²⁰.

Отже, на початку ХХ ст. постать С. Стамболова використовувалася на сторінках болгарської публіцистики у пропагандистських і контрпропагандистських цілях. Представники НЛП, котрі вважали себе носіями звання послідовників його справи, часто наводили приклади успішної діяльності державного діяча, намагаючись у такий спосіб збільшити свою популярність серед народу. Опоненти ж «стамболовістів» прагнули дискредитувати НЛП в очах громадськості, нагадуючи про суперечливі й неоднозначні кроки регента і прем'єр-міністра на міжнародній арені та у внутрішній політиці²¹. Звісно, джерелам, котрі були опубліковані у цей період, важко претендувати на об'єктивність, адже вони демонструють або винятково позитивну, або негативну сторону ініціатив С. Стамболова як політика і державника.

На оціночні підходи істориків і публіцистів до аналізу діяльності С. Стамболова суттєво вплинуло завершення Балканських війн 1912–1913 рр. Наслідки останньої з них, як відомо, обернулися для Болгарії першою національною катастрофою. Більшу частину Македонії, заради приєднання якої Софія розпочала воєнні дії, згідно з рішеннями Бухарестського миру 1913 р. було розділено між Грецією і Сербією. Втрата територій, де за версією офіційної державної пропаганди проживала більшість представників болгарської нації, спричинила кардинальні зміни у настроях суспільства країни. Ліві політичні сили – радикал-демократи, «тісні» й «об'єднані» соціалісти, члени селянської партії* – активно виступали проти війни та агресивної зовнішньої політики; праві ж – «стамболовісти», «радославовісти», «народняки», «цанковісти» і «каравелісти», навпаки, збурювали реваншистські бажання громадян та ратували за продовження боротьби з метою приєднання Македонії. 1913 року «стамболовісти» увійшли до складу уряду В. Радославова, політика якого була спрямована на приєднання Болгарії до блоку Центральних держав та залучення країни у черговий збройний конфлікт за переділ територій на Балканському півострові. Внаслідок ситуації, що склалася, у середовищі НЛП намітився розкол: одні члени партії на чолі з головою Центрального бюро Н. Генадієвим відкрито виступали проти союзу з державами Троїстого союзу та наполягали на зближенні Болгарії з Антантою; інші, котрі об'єдналися навколо впливового «стамболовіста» Добри Петкова (однофамільця колишнього керівника організації – Димитра Петкова), підтримували курс кабінету В. Радославова. Така антиурядова позиція Н. Генадієва і його прибічників призвела спочатку до втрати ним посади міністра закордонних справ і віросповідань, а згодом – позбавлення волі.

Саме у цей час побачила світ брошура, опублікована з нагоди двадцятиріччя від дня смерті С. Стамболова²², автором якої є тодішній лідер НЛП Н. Генадієв. У ній схвалюється міжнародний курс Болгарії 1887–1894 рр. та запевняється, що колишній регент і голова уряду країни не був «русофобом», а захищав державні інтереси від деструктивного впливу зовнішньої політики Росії. У період прем'єрства С. Стамболова Софія досягла чималих успіхів у вирішенні на свою користь македонської проблеми. Зважений і водночас наполегливий курс, спрямований на досягнення поступок від Константинополя, дозволив укорінити болгарську національну свідомість серед слов'янського населення європейських вілаєтів Османської імперії. Наступні ж уряди біля державного керма звели нанівець здобутки Ради міністрів С. Стамболова²³. Автор критикує кабінети П. Каравелова і С. Данева за позицію у «Фірміліанському

* Болгарська землеробська народна спілка (БЗНС), заснована наприкінці 1899 р. До жовтня 1901 р. – Болгарська землеробська спілка – професійно-економічна та просвітницька організація.

питанні»*, адже, на думку Н. Генадієва, з їхньої мовчазної згоди на митрополичий престол у Скоп'є було призначено серба. Саме це значно розширило можливості Белграда для ведення агітаційно-пропагандистської діяльності у Македонії²⁴.

У міру актуалізації проблеми щодо зовнішньополітичної орієнтації Болгарії між угрупованнями «генадієвістів» і «петковістів» посилювалася конфронтація. І ті, й інші називали себе істинними послідовниками С. Стамболова, наполягаючи при цьому, що саме їхня політика відповідала традиціям НЛП. Н. Генадієв, аби виправдати орієнтацію на альянс держав «Сердечної угоди», у своїх публічних виступах, окремі висловлювання з яких лягли в основу однієї з брошур²⁵, посилався на особисте спілкування із засновником партії. За його твердженням, С. Стамболов завжди був переконаний, що єдиною великою державою, спроможною підтримати Софію у її прагненні приєднати Македонію, була представниця Антанти – Росія²⁶. Не погоджуючись зі своїми опонентами, прихильники Добри Петкова доводили, що розрив дипломатичних відносин між Болгарією і Росією 1886 р. спричинило небажання Санкт-Петербурга сприяти втіленню в життя болгарської національної програми, тому С. Стамболов і переорієнтувався на Австро-Угорщину.

Таким чином, болгарська публіцистика кінця XIX – початку XX століття свідчить про активне застосування історії діяльності С. Стамболова для конкретних політичних цілей. В умовах жорсткої конкуренції між партіями у боротьбі за владу представники більшості діючих на той час політичних сил намагалися переконати князя/царя Фердинанда, котрий вирішував, кому надати право формування уряду, в своїй вірності та старалися не втрачати найменшого шансу, щоб дискредитувати опонентів в очах монарха і громадськості. Постать вже тоді покійного С. Стамболова використовувалася у цьому протистоянні. Члени НЛП, засновником якої він був, послуговувалися в агітаційних заходах здобутками Регентської ради та першого кабінету однопартійців. Вони постійно порівнювали діяльність С. Стамболова з власною, іноді виправдовуючи у такий спосіб свої, як правило, непопулярні серед населення кроки. Їхні опоненти чинили так само, але при цьому переслідували іншу мету – виставити у негативному світлі Народно-ліберальну партію. Наприклад, протягом 1903–1908 рр., коли «стамболовісти» знову перебували біля керма держави, відбувалося поступове посилення авторитарних рис діючого режиму й зміцнення інституту монархії. Представники НЛП пояснювали подібну політику необхідністю підтримки політичного ладу та забезпечення внутрішнього миру і спокою в країні, підкреслюючи при цьому, що свого часу так діяв С. Стамболов. Їхні опоненти ж називали тодішніх лідерів «стамболовістів» гідними продовжувачами практик диктатора – зачинателя нехтувань конституції й інтересів пересічних громадян. «Каравелісти», «цанковісти», «народняки» і члени ВМРО були найпослідовнішими критиками ініціатив НЛП, стверджуючи про незаконність приходу С. Стамболова до влади у 1886 р., звинувачуючи у розриві дипломатичних відносин з Росією та переслідуваннях опозиціонерів протягом 1886–1894 рр.

Безумовно, авторів розглянутих вище робіт вкрай легко запідозрити в політичній упередженості і крайній суб'єктивності. Але разом із тим, представлена публіцистика представляє собою цінність в якості історичного джерела, адже завдяки їй складається уявлення про притаманні болгарському суспільству настрої, особливості колективного сприйняття болгарами С. Стамболова, а також специфіці використання пам'яті про державного діяча задля досягнення конкретних політичних цілей.

1. Стефан Стамболов: Кога и защо се обяви против Русия (По случай 20 годишнината от смъртта му). – София: Царска придворна печатница, 1915. – 30 с.; Стефан Стамболов като революционер, общественик и държавник: Сборник от статии / Уредн.: В. Савов, Д. Сакакушев. – София: Франклин, 1921. – 116 с.

* Боротьба з 1897 р. між Грецією і Сербією за митрополичий престол у Скоп'є. Завдяки підтримці Росії та активному просуванню на це місце кандидатури архімандрита Фірміліана Белград у 1899 р. домогся від Порти звільнення грецького владика Амвросія й призначення замість нього свого співвітчизника, що викликало незадоволення Болгарії, яка не бажала посилення впливу Белграда у Македонії.

2. Колев В. Партии и парламентаризъм в България / В. Колев // Очерци по българска история (1878–1948). – София: Век 22, 1995. – С. 5–53; Палангурски М. Избори по стамболовистки (1887–1894 г.) / М. Палангурски. – Велико Търново: Университетско изд-во «Св. Св. Кирил и Методий», 2008. – 280 с.; Кокеров Г. Стефан Стамболов: Создателят на модерна България / Г. Кокеров. – Велико Търново: Фабер, 2015. – 336 с.
3. Попов Ж. Народнолибералната (стамболовистката) партия в България: 1903–1920 / Ж. Попов. – София: Наука и изкуство, 1986. – 203 с.
4. Пантев А. Външната политика на България и опозиционните партии (1900–1914) / А. Пантев, Р. Попов, К. Шарова, Е. Стателова, Ц. Тодорова // Известия на Института за история. – София, 1974. – Т. 23. – С. 105–148; Палангурски М. Държавно-политическата система на България (1879–1919) / М. Палангурски. – Велико Търново: Слово, 1995. – 150 с.
5. Вардарски [Поп Арсов П.]. Стамболовщината в Македония и нейните представители / Вардарски [Петър Поп Арсов]. – Виена: Братя Попеви, 1894. – 64 с.
6. Там само. – С. 57.
7. Там само. – С. 62.
8. Там само.
9. Там само. – С. 56.
10. Там само.
11. Политическите убийства на Ст. Н. Стамболов и Д. Петков или двете позорни дати в България – 03. 07. 1895 и 26. 02. 1907. – София: Балканъ, 1907. – 64 с.; Милев Х. Димитър Петков и народната либерална партия / Х. Милев. – Пловдив: Работник, 1910. – 120 с.
12. Благоев Д. Принос към историята на социализма в България / Д. Благоев. – София: Партийната Социалистическа Книжарница, 1906. – С. 79; Сакъзов Я. Поглед върху новата история на България и мястото на българските социалисти / Я. Сакъзов. – София: Либерални клуб, 1906. – С. 52.
13. Маринов Д. Стефан Стамболов и новейшата ни история: Летописни спомени и очерки / Д. Маринов. – София: Т. Пеев, 1909. – 720 с.
14. Маринов Д. Стефан Стамболов и новейшата ни история: Летописни спомени и очерки / Д. Маринов. – София: Български писател, 1992. – Ч. 1. – 358 с.; Його ж. Стефан Стамболов и новейшата ни история: Летописни спомени и очерки. – София: Български писател, 1992. – Ч. 2. – 475 с.
15. Маринов Д. Стефан Стамболов и новейшата ни история: Летописни спомени и очерки / Д. Маринов. – София: Български писател, 1992. – Ч. 2. – С. 510.
16. Там само. – С. 395.
17. Там само. – С. 128.
18. Радев С. Строителите на съвременна България: Царуването на кн. Александра: 1879–1886 / С. Радев. – София: Т. Пеев, 1910. – Т. 1. – 835 с.; Його ж. Строителите на съвременна България: Регентството. – София: П. Глушков, 1911. – Т. 2. – 835 с.
19. Радев С. Строителите на съвременна България: Регентството / С. Радев. – София: П. Глушков, 1911. – Т. 2. – С. 183.
20. Там само. – С. 197–198.
21. Стамболовщината в документи. – Видин: Божинов & Конев, 1912. – 41 с.; Папарос-Бенже Н. Недобросъвестен патриотизъм: Из дейността на покойния Стефан Стамболов / Н. Папарос-Бенже. – Провадия: Н. К. Чехларов, 1912. – 12 с.
22. Стефан Стамболов: Кога и защо се обяви против Русия (По случай 20 годишнината от смъртта му). – София: Царска придворна печатница, 1915. – 30 с.
23. Там само. – С. 18.
24. Стефан Стамболов: Кога и защо се обяви против Русия (По случай 20 годишнината от смъртта му). – София: Царска придворна печатница, 1915. – С. 19.
25. Геннадиев Н. Стефан Стамболов: 19 юли 1895 – 19 юли 1925 / Н. Геннадиев. – София: Ел. Петков, 1925. – 34 с.
26. Там само. – С. 17.

Миколенко Дмитрий

Болгарская публицистика конца XIX – начала XX века как исторический источник по изучению политического наследия Стефана Стамболова

В статье рассматривается болгарская публицистика конца XIX – начала XX века как исторический источник по изучению политического наследия выдающегося государственного деятеля Стефана Стамболова. Автор акцентирует внимание на коммеморации и политике памяти последователей, сторонников и противников регента и премьер-министра Болгарии по отношению к внешнему и внутреннему курсу, который реализовывался на протяжении 1886–1894 гг. Исследователь приходит к выводу: несмотря на крайнюю субъективность указанного вида источников, он дает представление о присущих болгарскому обществу настроениях, особенности коллективного восприятия болгарами С. Стамболова, а также специфике использования памяти о государственном деятеле для достижения конкретных политических целей.

Ключевые слова: С. Стамболов, Народно-либеральная партия, публицистика, «стамболовисты», политика памяти, коммеморация.

Mykolenko Dmytro

Bulgarian publicism of the late 19th – early 20th century as a historical source for studying the political legacy of Stefan Stambolov

The article considers the Bulgarian publicism of the late 19th – early 20th century as a historical source for studying the political legacy of the outstanding statesman Stefan Stambolov. The author focuses on the commemoration and politics of memory of followers, proponents and opponents of a regent and a prime minister of Bulgaria concerning external and internal course, which was implemented during 1886-1894. The researcher comes to the conclusion that despite the high level of subjectivity inherent in this type of source, it gives an insight into the Bulgarian public mood, the peculiarities of collective perception of S. Stambolov by Bulgarians, and the specifics of using the memory of the statesman to achieve certain political goals.

Key words: S. Stambolov, People's Liberal Party, publicism, «stambolovists», politics of memory, commemoration.

